

Croesawu a gwerthfawrogi:

Cynorthwyo dysgwyr anabl mewn addysg a hyfforddiant meddygol

Pennod 3:

Beth a ddisgwylir gan sefydliadau addysg feddygol a chyflogwyr?

Cynnwys

Prif negeseuon y bennod hon	50
Prif ddisgwyliadau	53
Deddfwriaeth cydraddoldeb	53
Beth mae'n rhaid i sefydliadau addysg feddygol ei wneud i gydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb?	53
Y ddyletswydd i wneud addasiadau rhesymol	53
Bodloni safonau <i>Hyrwyddo rhagoriaeth ar gyfer addysg a hyfforddiant meddygol</i>	59
Beth mae <i>Hyrwyddo rhagoriaeth</i> yn ei ddweud am gynorthwyo dysgwyr anabl?	59
Cyfrifoldebau cyflogwyr	61
Cyfraith cyflogaeth	61

Mae'r bennod hon ar gyfer: Ysgolion meddygol, deoniaid ôl-raddedig a'u timau, gan gynnwys ysgolion sefydledig, darparwyr addysg lleol. Gallai'r bennod hon fod o gymorth i gyflogwyr meddygon hefyd.

Prif negeseuon y bennod hon

Ceir dau brif ddisgwyliad o bob sefydliad addysg feddygol yn y DU mewn perthynas ag anabledd. Mae hyn yn berthnasol i ysgolion meddygol ar lefel israddedig ac i ddeoniaethau neu dimau lleol Health Education England (HEE) ar lefel ôl-raddedig.

Yn gyntaf, rhaid i sefydliadau gydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb y DU. Yn ail, rhaid i sefydliadau fodloni ein safonau a'n gofynion ar gyfer addysg a hyfforddiant meddygol yn y DU.

Mae cydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb yn golygu:

- Peidio trin myfyriwr neu feddyg yn waeth na dysgwr arall oherwydd eu hanabledd. Gelwir hyn yn wahaniaethu uniongyrchol.
- Cydnabod y gellir cynnig triniaeth fwy ffafriol i ddysgwr anabl. Nid yw gwneud hyn yn cyfateb â gwahaniaethu uniongyrchol yn erbyn dysgwr nad ydynt yn anabl.
- Sicrhau na fydd dysgwyr sydd ag anabledd dan anfantais benodol oherwydd y ffordd y mae sefydliad yn gwneud pethau, oni bai bod hon yn 'ffordd gymesur' o gyflawni 'nod dilys' y sefydliad, e.e. cynnal safonau addysg neu iechyd a diogelwch. Gwahaniaethu anuniongyrchol yw'r enw a roddir ar sefyllfa pan fydd dysgwyr dan anfantais yn y fath fodd.
- Peidio trin dysgwr yn wael oherwydd rhywbeth sy'n gysylltiedig â'u hanabledd. Gelwir hyn yn wahaniaethu sy'n deillio o anabledd.
- Osgoi erledigaeth ac aflonyddu.
- Gwneud addasiadau rhesymol: Rhaid i sefydliadau gymryd camau cadarnhaol er mwyn sicrhau y gall dysgwyr anabl gymryd rhan lawn mewn addysg a buddion, cyfleusterau a gwasanaethau eraill. Mae hyn yn cynnwys:
 - Rhagweld anghenion dysgwyr anabl.
 - Osgoi anfantais sylweddol i ddysgwyr anabl o'r ffordd y gwneir pethau, nodwedd ffisegol, neu absenoldeb cymorth cynorthwyol.
 - Meddwl eto os na fu addasiad yn effeithiol.
 - Ystyried cymorth fesul achos, gan benderfynu pa addasiad(au) y byddent yn rhai 'rhesymol' i amgylchiadau pob unigolyn a'r rhwystrau y maent yn eu wynebu.
- Efallai yr hoffai sefydliadau gadw llwybr archwilio er mwyn dangos eu bod wedi ystyried a yw addasiad yn rhesymol, gan gynnwys sut y gwnaethant asesu a sicrhau cydbwysedd rhwng gwahanol ffactorau ar gyfer pob achos.

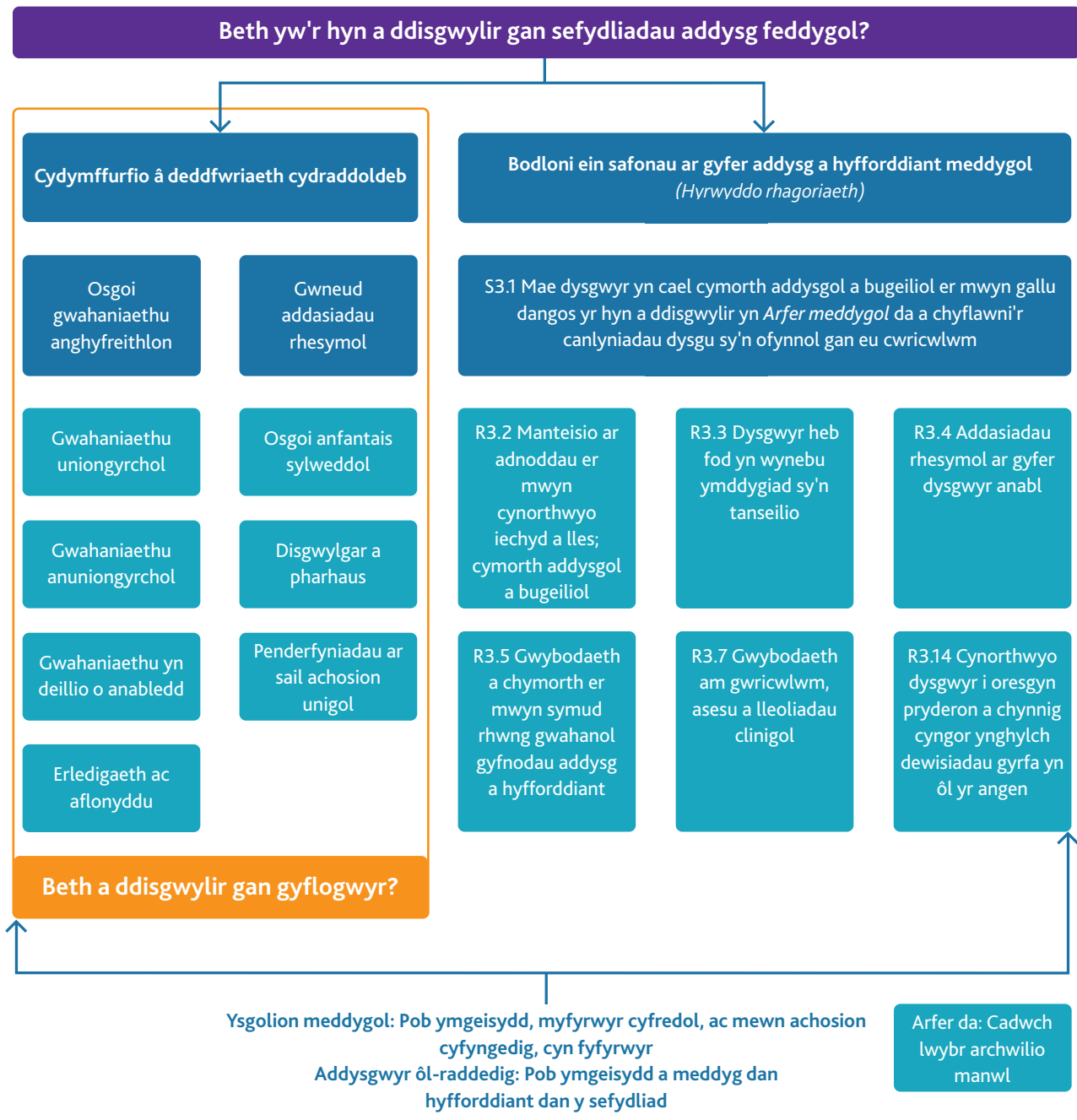
- Rhaid i ysgolion meddygol gyflawni'r ddyletswydd hon ar gyfer ymgeiswyr, myfyrwyr presennol ac, mewn amgylchiadau cyfyngedig, cyn fyfyrwyr anabl. Rhaid i sefydliadau addysg ôl-raddedig gyflawni'r ddyletswydd hon ar gyfer yr holl ymgeiswyr a'r meddygon dan hyfforddiant yn eu sefydliad, ac mewn amgylchiadau cyfyngedig, cyn feddygon dan hyfforddiant.

Ni all CMC ddiffinio pa addasiadau sy'n rhesymol ym maes meddygaeth.

Mae bodloni [ein safonau ar gyfer addysg a hyfforddiant meddygol](#) yn golygu dilyn y gofynion er mwyn cynorthwyo dysgwyr anabl a nodir yn Thema 3 (R3.2 – R3.5, R3.14, R3.16).

Rhaid i ysgolion meddygol ddefnyddio'r safonau cymhwysedd a nodir yn *Canlyniadau ar gyfer graddedigion* er mwyn penderfynu a ellir cynorthwyo myfyriwr trwy'r cwrs neu beidio.

Mae gan gyflogwyr yr un cyfrifoldebau cyfreithiol â sefydliadau addysg, o ran osgoi gwahaniaethu a gwneud addasiadau rhesymol. Dim ond pan fyddant yn ymwybodol – neu y mae'n rhesymol disgwyl iddynt fod yn ymwybodol – o'r ffaith bod gan gyflogai anabledd, y mae'n rhaid i gyflogwyr wneud addasiadau.

Prif ddisgwyliadau

Mae gan sefydliadau addysg feddygol yn y DU ddau brif ddisgwyliad mewn perthynas ag anabledd.

- 1 Dilyn deddfwriaeth cydraddoldeb – *Deddf Cydraddoldeb 2010* yng Nghymru, Lloegr a'r Alban, a *Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1995* a *Gorchymyn Anghenion Addysgol Arbennig ac Anableddau 2005* yng Ngogledd Iwerddon
- 2 Bodloni ein safonau a'n gofynion ar gyfer addysg a hyfforddiant meddygol yn y DU – yn [Hyrwyddo rhagoriaeth](#) (2015).

Deddfwriaeth cydraddoldeb

Ym maes addysg feddygol israddedig, mae corff llywodraethu y brifysgol yn meddu ar y cyfrifoldeb cyffredinol dros gydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb. Ym maes hyfforddiant ôl-raddedig, y deoniaethau ôl-raddedig a thimau lleol HEE sy'n meddu ar y cyfrifoldeb cyffredinol.

Beth mae'n rhaid i sefydliadau addysg feddygol ei wneud i gydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb?

Mae'r dyletswyddau sy'n deillio o ddeddfwriaeth cydraddoldeb sy'n bodoli eisoes fel a ganlyn:

- 1 Rhaid i sefydliadau osgoi gwahaniaethu anghyfreithlon yn erbyn dysgwyr anabl (at ddibenion yr arweiniad hwn, yn fwy cyffredinol hefyd yn erbyn nodweddion gwarchoddedig eraill). Mae hyn yn cynnwys mathau penodol o wahaniaethu, y rhoddir esboniad manylach ohonynt yn atodiad y canllaw hwn: gwahaniaethu uniongyrchol, gwahaniaethu anuniongyrchol, gwahaniaethu sy'n deillio o anabledd, aflonyddwch ac erledigaeth.
- 2 Mae gan sefydliadau ddyletswydd i wneud addasiadau rhesymol, er mwyn osgoi rhoi dysgwyr anabl dan anfantais sylweddol.

Y ddyletswydd i wneud addasiadau rhesymol

Mae'r ddyletswydd* yn mynnu bod sefydliadau yn cymryd camau cadarnhaol i sicrhau y gall dysgwyr anabl gymryd rhan lawn yn yr addysg ac mewn buddion, cyfleusterau a gwasanaethau eraill a ddarparir ar eu cyfer.

Mae hyn yn golygu bod yn rhaid i sefydliadau gymryd camau rhesymol pan fydd dysgwr dan anfantais sylweddol oherwydd:

- Y ffordd y mae'r sefydliad yn gwneud pethau.
- Er enghraifft, darpariaethau neu lwfansau ychwanegol i ddysgwyr anabl, gan gynnwys ymestyn terfynau amser, caniatáu cyfnodau o absenoldeb er mwyn mynychu apwyntiadau meddygol, egwyl mewn sesiynau addysgu, cymorth tiwtorial 1:1 rheolaidd ychwanegol neu ddarparu cymorth sgiliau astudio.

* Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol: Beth yw addasiadau rhesymol? Ar gael ar-lein trwy droi at www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/what-are-reasonable-adjustments

- Nodwedd ffisegol. Gallai hyn gynnwys gwaredu'r nodwedd ffisegol, ei haddasu neu gynnig ffordd resymol o'i hosgoi.
- Er enghraifft, os na fydd lleoliadau a nodweddion ffisegol yn hygyrch i ddysgwyr, gellir addasu'r rhain trwy osod rampiau, drysau awtomatig, lifftiau a botymau lifft hygyrch, gwaith tirlunio a llwybrau allanol hygyrch.
- Peidio darparu cymorth cynorthwyol.
- Er enghraifft, offer er mwyn helpu dysgwyr i ddilyn gweithgareddau addysgu neu hwyluso arfer clinigol, megis gliniaduron neu ddyfeisiau llaw er mwyn cymryd nodiadau neu rywun i gymryd nodiadau a fydd yn mynychu darlithoedd, cyfleusterau gwirio sillafu, darllenwyr sgriniau, stethosgop wedi'i fwyhau, dodrefn cynhaliol neu glustog neu gymorth meingefnol a chadeiriau y mae modd addasu eu uchder.

Pethau allweddol i'w gwybod am addasiadau rhesymol

Rhaid i sefydliadau ragweld anghenion dysgwyr anabl. Y sefydliad sy'n gyfrifol am ystyried y cymorth fesul achos, gan benderfynu pa addasiadau y byddent yn cael eu hystyried yn rhai 'rhesymol' ar gyfer pob unigolyn. Mae'n arfer da cadw llwybr archwilio o'u proses o wneud penderfyniadau.

Gellir gwrthod cais am addasiad os bernir nad yw'n 'rhesymol', ond mae'n anghyfreithlon peidio ystyried addasiadau rhesymol o gwbl. Os na fu'r addasiadau rhesymol a ddarparwyd yn effeithiol, efallai y bydd angen i'r sefydliad ystyried dewisiadau amgen. Mae'n arfer da creu amgylchedd dysgu cynhwysol gydag addasiadau, y gallai helpu pawb.

1 Beth mae rhesymol yn ei olygu?

Nid oes diffiniad penodol o'r hyn y mae 'rhesymol' yn ei olygu.

Yr unig ffordd o benderfynu ar yr hyn sy'n 'rhesymol' yw fesul achos, a bydd hyn wastad yn dibynnu ar yr unigolyn dan sylw a'u hamgylchiadau.

Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn cynghori bod y cwestiwn ynghylch a yw addasiad yn rhesymol yn dibynnu ar yr holl amgylchiadau, gan gynnwys*:

- os a pha mor effeithiol y bydd y newid wrth oresgyn yr anfantais y byddai'r unigolyn anabl yn ei brofi fel arall
- pa mor ymarferol yw'r newidiadau
- y gost o wneud y newidiadau
- maint ac adnoddau'r sefydliad
- argaeledd cymorth ariannol.

Mae'r Comisiwn wedi cyhoeddi arweiniad sy'n nodi ffactorau i sefydliadau eu hystyried wrth asesu a

* Equality and Human Rights Commission, Commonly used terms in equal rights.
Available online at: www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/commonly-used-terms-equal-rights

yw addasiad yn rhesymol.* Mae'n awgrymu'r canlynol:

- Gallwch drin pobl anabl yn well neu'n 'fwy ffafriol' na phobl nad ydynt yn anabl ac weithiau, gallai hyn fod yn rhan o'r datrysiad.
- Rhaid i'r addasiad fod yn effeithiol wrth helpu i waredu neu leihau unrhyw anfantais y mae'r myfyriwr anabl yn ei wynebu. Os nad yw'n cael unrhyw effaith, nid oes pwynt.
- Efallai y bydd yn cymryd sawl gwahanol addasiad i ddelio â'r anfantais honno, ond rhaid i bob newid gyfrannu tuag at hyn.
- Gallwch ystyried a yw addasiad yn ymarferol. Po hawsaf yw addasiad, y mwyaf tebygol ydyw o fod yn rhesymol. Fodd bynnag, nid yw'r ffaith bod rhywbeth yn anodd yn golygu na all fod yn rhesymol hefyd.
- Os na fydd addasiad yn costio rhyw lawer neu ddim byd o gwbl ac os nad yw'n amharu, byddai'n rhesymol oni bai bod ffactor arall (megis anymarferoldeb neu ddiffyg effeithiolrwydd) yn peri iddo fod yn afresymol.
- Gallai'r hyn sy'n rhesymol mewn un sefyllfa fod yn wahanol i'r hyn sy'n rhesymol mewn sefyllfa arall.
- Os bydd cyngor neu gymorth ar gael, mae'n fwy tebygol o wneud yr addasiad yn un rhesymol.

Os ydych o'r farn y byddai gwneud addasiad penodol yn cynyddu'r risgiau i iechyd a diogelwch unrhyw un, gallwch ystyried hyn wrth wneud penderfyniad ynghylch a yw'r addasiad neu'r datrysiad penodol hwnnw yn rhesymol. Ond rhaid bod eich penderfyniad yn seiliedig ar asesiad cywir ac wedi'i ddogfennu o'r rigiau posibl, yn hytrach nag unrhyw dybiaethau.

Os caiff penderfyniad sefydliad ei herio, bydd y cwestiwn ynghylch a yw'r addasiad yn 'rhesymol' yn gwestiwn a benderfynir gan y llysoedd yn y pen draw. Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn nodi: 'Yn y pen draw, prawf gwrthrychol yw'r prawf o'r hyn sy'n rhesymol, ac nid mater o'r hyn sy'n rhesymol yn eich barn bersonol chi.'[†]

2 Sut all sefydliad ragweld anghenion dysgwyr anabl?

Dylai pob sefydliad gynllunio ar gyfer y dyfodol a rhagweld anghenion dysgwyr anabl a'r addasiadau y bydd angen eu gwneud ar eu cyfer efallai. Dylent wneud hyn os ydynt yn gwybod bod unigolyn penodol yn anabl neu beidio neu os ydynt yn cynnal unrhyw fyfyrwr neu feddygon anabl ar hyn o bryd neu beidio.

Ond nid yw hyn yn golygu y disgwylir i sefydliadau ragweld anghenion pob darpar fyfyrwr neu feddyg dan hyfforddiant a fydd yn eu cyrraedd. Rhaid iddynt ystyried a chymryd camau rhesymol a chymesur i oresgyn unrhyw rwystrau, er enghraifft:

* Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Termau cyffredin a ddefnyddir ym maes hawliau cyfartal. Ar gael ar-lein trwy droi at: www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/commonly-used-terms-equal-rights

† Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Beth sy'n rhesymol? Ar gael ar-lein trwy droi at: www.equalityhumanrights.com/en/multipage-guide/what-do-we-mean-reasonable. Er y rhoddir yr arweiniad hwn yng nghyd-destun cyflogwyr yn ystyried pa addasiadau rhesymol i'w darparu, gallai'r egwyddorion fod o gymorth i sefydliadau addysg eu hystyried hefyd.

- Addasu'r amgylchedd ffisegol er mwyn helpu dysgwyr anabl
- Rhoi cymhorthion cynorthwyol i ddisgwyr
- Siarad gyda chyflogwyr a darparwyr addysg lleol er mwyn sicrhau y byddai'r amgylchedd ffisegol yn helpu myfyrwyr a meddygon dan hyfforddiant anabl, a bod modd darparu cymhorthion cynorthwyol.
- Archwilio polisiau mewnol er mwyn gweld a fyddai unrhyw beth yn gallu rhoi pobl anabl dan anfantais.
- Ystyried effaith newidiadau i'r ffordd y mae'r sefydliad yn gwneud pethau ar ddisgwyr anabl, er enghraifft effaith newidiadau i ffurf y cwrs neu gynnwys y cwricwlwm.
- Enghraifft gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol* yw y gallai fod yn briodol i'r brifysgol osod dolen sain mewn theatrau darlithio er mwyn rhagweld anghenion myfyrwyr sydd â nam ar eu clyw, ond ni fyddai disgwyl iddynt fod yn cyflogi dehonglydd iaith Arwyddion Prydain (BSL).
- Enghraifft ar gyfer sefydliadau hyfforddiant ôl-raddedig yw cael cyswllt â'r darparwyr addysg lleol lle y maent yn lleoli meddygon er mwyn sicrhau bod lleoliadau'n hygyrch. Fodd bynnag, ni fyddai disgwyl i sefydliadau hyfforddiant ôl-raddedig gael darn o offer sy'n ofynnol ar gyfer amgylchiadau penodol meddyg unigol, cyn y byddant yn ymwybodol o anghenion y meddyg hwn.

3 Pa ddisgwyr y mae'r ddyletswydd hon yn berthnasol iddynt?

Mae gan ysgolion meddygol y ddyletswydd hon tuag at ymgeiswyr, myfyrwyr cyfredol ac, mewn achosion cyfyngedig, tuag at gyn fyfyrwyr anabl. Mae hyn yn ymwneud â gwneud addasiadau rhesymol mewn perthynas â chymwysterau a ddyfarnir gan sefydliad addysg bellach neu uwch. Er enghraifft, os bydd angen i gyn fyfyrwr gael tystysgrif mewn gwahanol ffurf o ganlyniad i anabled.

Mae gan sefydliadau hyfforddiant ôl-raddedig y ddyletswydd hon tuag at bob ymgeisydd a meddyg dan hyfforddiant o fewn eu sefydliad ac, mewn achosion cyfyngedig, tuag at gyn feddygon dan hyfforddiant.

4 Am ba mor hir y bydd y ddyletswydd yn berthnasol?

Mae'r ddyletswydd yn un barhaus. Os bydd addasiad wedi cael ei wneud ac os nad yw'n effeithiol wrth oresgyn yr anfantais, efallai y bydd angen i'r corff addysg feddwl eto – ni allant gymryd bod eu dyletswydd i wneud hyn wedi cael ei chyflawni ar ôl gwneud un addasiad.

5 A all y sefydliad beidio gwneud addasiadau rhesymol i ddisgwyr anabl?

Rhaid i sefydliad ddangos bob amser ei fod wedi ystyried addasiadau. Ond gall benderfynu peidio gwneud addasiad os nad yw'n 'rhesymol' (gweler Panel 12 ym Mhennod 4: Sut all ysgolion meddygol gyflawni eu dyletswyddau?). Ar ôl ystyried y sefyllfa, os bydd sefydliad yn penderfynu peidio darparu

* Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol: Beth yw addasiadau rhesymol? Ar gael ar-lein trwy droi at www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/what-are-reasonable-adjustments

addasiad oherwydd nad yw'n rhesymol, dylent ystyried a oes unrhyw addasiadau rhesymol amgen y gallent fodloni anghenion yr unigolyn.

6 A oes angen i'r sefydliad ystyried pob dysgwr yn unigol?

Oes. Rhaid ystyried addasiadau rhesymol fesul achos, gan ystyried amgylchiadau'r unigolyn a'r rhwystrau penodol. Mae hyn yn rhannol oherwydd y bydd effaith anabledd neu gyflwr yn unigryw i bob unigolyn. Hyd yn oed os bydd gan ddau unigolyn yr un anabledd, gallai effeithio arnynt mewn ffordd wahanol, felly mae angen gwahanol set o addasiadau ar bob un.

7 A oes unrhyw addasiadau a ystyrir yn rhai rhesymol yn aml?

Oes. Bydd rhai addasiadau a ystyrir yn rhai rhesymol ar gyfer nifer o fyfyrwyr yng nghyd-destun addysg a hyfforddiant. Er enghraifft, amser ychwanegol i rywun sydd â dyslecsia pan fyddant yn sefyll arholiad ar ôl ystyried pob achos yn unigol. Ond ni cheir rhestr argymhellol. Mae'n arfer da i sefydliadau greu amgylchedd dysgu cynhwysol a allai helpu eu holl fyfyrwyr a'u meddygon, y gallai gynnwys:

- argraffu dogfennau ar bapur lliw
- darparu cynlluniau, crynodebau, nodiadau a deunydd i'w ddsbarthu cyn darlithoedd a gweithgareddau addysgu eraill mewn ffurf electronig
- darparu deunydd fideo sy'n cynnwys isdeitlau neu y mae wedi cael ei drawsgrifio
- safleoedd cadw ym mhob lleoliad dysgu ac addysgu, gan gynnwys y llyfrgell
- sicrhau bod hyfforddiant a mentora ar gael.

Panel 5:

A yw CMC yn gallu darparu rhestr o addasiadau sy'n rhesymol ym maes meddygaeth?

Ni all CMC nodi pa addasiadau sy'n rhesymol ym maes meddygaeth. Nid oes gennym yr awdurdod i wneud hyn fel sefydliad.

Oherwydd yr holl ffactorau a ystyrir wrth benderfynu ar yr hyn sy'n rhesymol, ni ellir rhoi cyfarwyddiadau cyffredinol ynghylch a yw addasiad yn rhesymol mewn lleoliad meddygol neu beidio. Rhaid i'r ysgol feddygol neu'r cyflogwr (ar y cyd â sefydliadau hyfforddiant ôl-raddedig) ddefnyddio eu barn er mwyn asesu a chydbwysu'r ffactorau hyn. Ni fydd hyn yn hawdd o anghenraid, ond gallai ymgynghori â'r unigolyn am eu hangen hwyluso'r gwaith.*

Ni fydd addasiad yn rhesymol:

- Os nad yw'n effeithiol wrth waredu neu leihau unrhyw anfantais
- Os yw'r addasiad yn newid neu'n lleihau'r cymhwysedd sy'n ofynnol gan y dysgwr yn ystod y cam

* Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol: Beth yw addasiadau rhesymol? Ar gael ar-lein trwy droi at www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/what-are-reasonable-adjustments

penodol yn yr hyfforddiant

- Os bydd yr addasiad yn peri risg annerbyniol i ddiogelwch y dysgwr neu eraill. Rhaid seilio hyn ar asesiad gwrthrychol o'r risg.

Mae'r hyn a ystyrir yn rhesymol yn dibynnu ar yr unigolyn a'u hamgylchiadau penodol, felly gallai'r un addasiad gael ei ystyried yn rhesymol dan un set o amgylchiadau, ond nid yn rhesymol dan set arall. Er enghraifft:

- Mae meddyg dan hyfforddiant yn gofyn am addasiad i'r amgylchedd ffisegol fel y gall weithio mewn ymddiriedolaeth. Gallai'r gost o wneud yr addasiad fod yn afresymol i un sefydliad, ac fe allai fod yn is mewn ffordd gymesur i sefydliad arall. Gallai'r sefydliad cyntaf ddweud nad yw'r addasiad yn rhesymol oherwydd y gost, a gallai'r ail ddweud ei fod yn rhesymol (os yw'n unol â'r ffactorau eraill a ystyriwyd).
- Mae dau fyfyrwr meddygol y maent wedi cael diagnosis anabledau dysgu, yn gofyn am amser ychwanegol i gwblhau asesiad. Yn achos un myfyriwr, cefnogir hwn gan adroddiad arbenigol sy'n argymhell amser ychwanegol fel addasiad effeithiol i'r myfyriwr. Mewn achos myfyriwr arall, ni argymhellir amser ychwanegol ar gyfer eu math penodol nhw o anabledd dysgu. Gallai'r ysgol feddygol ddweud bod yr addasiad yn rhesymol yn yr achos cyntaf (os yw'n unol â'r ffactorau eraill a ystyriwyd), ond nid yn yr ail achos, pe na byddai amser ychwanegol yn effeithiol wrth helpu'r myfyriwr.

Enghreifftiau yw'r rhain. Yn aml, bydd sefyllfaoedd yn fwy cymhleth nag enghreifftiau, felly bydd wastad angen gwneud penderfyniadau ar sail achosion unigol.

Panel 6:

A ydw i'n rhoi eraill dan anfantais neu'n gwahaniaethu yn erbyn eraill trwy gynorthwyo dysgwyr anabl?

Na.

Mae *Deddf Cydraddoldeb 2010* yn nodi nad yw trin unigolyn anabl mewn ffordd fwy ffafriol yn cyfateb â gwahaniaethu uniongyrchol yn erbyn unigolyn nad ydynt yn anabl.

Mae'r gyfraith yn caniatáu i sefydliad drin unigolyn anabl mewn ffordd fwy ffafriol os bydd hyn yn gwaredu rhwystr neu anfantais y mae'r unigolyn yn ei brofi. Er enghraifft, gwarantu lleoliad neu swydd hyfforddi mewn lleoliad penodol oherwydd mai hwn yw'r unig agosaf i gartref y dysgwr anabl neu lle y maent yn cael gofal.

Gallai dysgwr anabl fod dan anfantais o'u cymharu â'u cymheiriaid nad ydynt yn anabl cyn y gwneir addasiadau rhesymol ar eu cyfer. Dylai'r addasiadau rhesymol geisio gwaredu'r anfantais honno a dwyn yr unigolyn anabl i 'safle cyfartal' o'u cymharu â'u cymheiriaid. Nid yw'n rhoi anfantais annheg iddynt dros eraill.

Nodir rhai enghreifftiau isod. Yn aml, mae sefyllfaoedd yn fwy cymhleth na'r enghreifftiau, felly bydd

angen gwneud penderfyniadau ar sail achosion unigol bob amser.

- Mae myfyriwr sydd â diabetes dan anfantais mewn amgylchedd arholiad arferol, efallai na fyddant yn gallu cwblhau'r arholiad heb gymryd eu meddyginiaeth neu fwyta er mwyn rheoli eu lefelau siwgr. Trwy wneud addasiad rhesymol er mwyn caniatáu i'r myfyriwr hwn gymryd egwylliau o'r arholiad er mwyn bwyta, gorffwys neu gymryd meddyginiaeth, gall yr ysgol feddygol ganiatáu iddynt berfformio ar lefel gyfartal â myfyrwyr eraill nad oes ganddynt diabetes.
- Mae angen i feddyg sy'n dioddef o iselder cronig fynychu apwyntiadau meddygol rheolaidd gyda'r arbenigwr sy'n eu trin. Nid oes modd trefnu'r rhain ar adegau cyfleus o ystyried eu rota bob amser. Felly, mae'r meddyg dan anfantais o'u cymharu â'u cymheiriaid, oherwydd efallai y byddant yn dioddef o effeithiau eu hiselder, y gallai amharu ar eu hyfforddiant a'u dilyniant. Trwy wneud addasiad rhesymol er mwyn caniatáu amser i ffwrdd i fynychu apwyntiadau clinigol, neu addasu eu rota er mwyn mynychu sifftiau penodol, gall y cyflogwr, gyda'r sefydliad hyfforddi ôl-raddedig ganiatáu i'r meddyg oresgyn y rhwystr hwnnw.

Bodloni safonau *Hyrwyddo rhagoriaeth* ar gyfer addysg a hyfforddiant meddygol

Mae gennym safonau a gofynion penodol o fewn *Hyrwyddo rhagoriaeth* ynghylch cynorthwyo dysgwyr yn gyffredinol, a chynorthwyo dysgwyr sydd ag anabledau (gan gynnwys cyflyrau iechyd hirdymor) yn arbennig.

Beth mae Hyrwyddo rhagoriaeth yn ei ddweud am gynorthwyo dysgwyr anabl?

Mae *Hyrwyddo rhagoriaeth* yn nodi'n glir mai diben darparu cymorth effeithiol i fyfyrwyr a meddygon yw er mwyn iddynt ddangos yr hyn a ddisgwylir yn [Arfer meddygol da](#) a chyflawni'r canlyniadau dysgu sy'n ofynnol yn ôl eu cwricwlwm.

Rydym yn gofyn bod sefydliadau:

- yn cynnig mynediad i ddysgwyr i adnoddau er mwyn cynorthwyo'u hiechyd a'u lles, a chymorth addysgol a bugeiliol, gan gynnwys (R3.2) gwasanaethau cwnsela cyfrinachol, cyngor a chymorth gyrfaoedd, a gwasanaethau iechyd galwedigaethol.
- yn sicrhau nad yw dysgwyr yn dioddef ymddygiad sy'n tansilio'u hyder proffesiynol, eu perfformiad neu eu hunan-barch (R3.3)
- yn gwneud addasiadau rhesymol ar gyfer dysgwyr anabl, gan sicrhau y gall dysgwyr droi at wybodaeth am addasiadau rhesymol, gyda chysylltiadau penodol (R3.4)
- yn rhoi gwybodaeth a chymorth i ddysgwyr er mwyn eu helpu i symud rhwng gwahanol gyfnodau addysg a hyfforddiant. Rhaid ystyried anghenion dysgwyr anabl, yn enwedig pan fyddant yn symud o ysgol feddygol i hyfforddiant ôl-raddedig, ac ar leoliadau clinigol (R3.5)
- yn rhoi gwybodaeth amserol a manwl i ddysgwyr am eu cwricwlwm, eu hasesiadau a'u lleoliadau clinigol (R3.7). Mae hyn yn arbennig o berthnasol i ddysgwyr anabl, oherwydd y bydd cael y wybodaeth hon ymlaen llaw yn helpu i roi unrhyw addasiadau rhesymol neu drefniadau eraill gofynnol (ee trefniadau teithio ar gyfer lleoliadau sy'n bellach i ffwrdd) yn eu lle

- yn cynorthwyo, pan fo hynny'n rhesymol, dysgwyr y mae eu cynnydd, eu perfformiad, eu hiechyd neu eu hymddygiad yn arwain at bryderon i oresgyn y rhain ac yn ôl yr angen, yn cael cyngor am ddewisiadau gyrfa amgen (R3.14).

Yn ogystal, mae gan ysgolion meddygol gyfrifoldebau tuag at nifer fach iawn y myfyrwyr meddygol nad ydynt yn gallu bodloni'r cymwyseddau yn nogfen [Canlyniadau ar gyfer graddedigion](#) efallai, ar ôl iddynt fanteisio ar yr holl ddewisiadau er mwyn cael cymorth.

Mae *Hyrwyddo rhagoriaeth* yn nodi mewn ffordd eglur na ddylai myfyrwyr symud ymlaen os byddant yn methu bodloni'r canlyniadau dysgu gofynnol ar gyfer graddedigion. Yn yr achosion hyn, mae gofyn i ysgolion meddygol gynnig cyngor am ddewisiadau gyrfa amgen, gan gynnwys llwybrau er mwyn sicrhau cymhwyster os yw hyn yn briodol. Dylid cynnig cyngor gyrfaoedd i feddygon dan hyfforddiant nad ydynt yn gallu cwblhau eu llwybr hyfforddiant hefyd (R3.16).

Panel 7:

A oes unrhyw fath o gymorth ar gyfer myfyriwr nad yw'n cyd-fynd ag arfer clinigol yn y dyfodol?

Rhaid i ysgolion meddygol wneud addasiadau rhesymol i fyfyrwyr sydd ag anabledd er mwyn caniatáu iddynt gyflawni'r *Canlyniadau ar gyfer graddedigion*.

Efallai y bydd adegau pan fydd addasiad yn afresymol ar gwrs astudio ac yn y gweithle. Os na fydd lefel benodol o ran cymorth neu addasiad ar gael mewn amgylchedd gweithle penodol, nid yw hyn o reidrwydd yn golygu nad oes rheidrwydd ar ysgol feddygol i'w ddarparu. Yn y pen draw, mae penderfyniadau ynghylch addasiadau rhesymol yn fater i ysgolion meddygol, ac mae gofyn gwneud penderfyniadau ar sail ffeithiau'r achos penodol.

Wrth ystyried cymorth ar gyfer myfyriwr, y peth allweddol i'w ystyried yw a fyddai darparu cymorth mewn ffurf benodol neu addasiad rhesymol yn galluogi myfyriwr i ddangos safon berthnasol o ran cymhwysedd – yn yr achos hwn, y *Canlyniadau ar gyfer graddedigion*. Rydym yn argymhell y dull gweithredu hwn oherwydd:

- Mae Canlyniadau ar gyfer graddedigion yn set wrthrychol o feini prawf y mae angen i bob myfyriwr meddygol eu harddangos, a ddatblygwyd gydag amrediad o arbenigwyr ym maes addysg feddygol
- ceir risg y caiff barnau goddrychol eu ffurfio ynghylch galluoedd y myfyriwr yn y dyfodol fel meddyg a'r lleoliad y byddant yn gweithio ynddo
- mae amgylcheddau clinigol yn amrywio'n fawr iawn, ac mae addysgwyr ôl-raddedig yn gyfrifol am neilltuo meddyg dan hyfforddiant mewn ffordd briodol. Mae hyn yn cynnwys dod o hyd i swydd lle y bydd cymorth priodol ar gael
- Ni allwn ragweld sut y bydd cyflwr iechyd neu anabledd rhywun yn effeithio arnynt yn y dyfodol.

Cyfrifoldebau cyflogwyr

Mae gan gyflogwyr yr un cyfrifoldebau cyfreithiol â sefydliadau addysg, o ran osgoi gwahaniaethu a gwneud addasiadau rhesymol.

Y prif wahaniaeth o'i gymharu â darpariaethau addysg y Ddeddf yw nad oes yn rhaid i gyflogwyr wneud addasiadau i'w safle neu eu harferion gwaith nes y bydd eu hangen ar gyflogai neu ymgeisydd anabl.

Rhaid i gyflogwyr, fodd bynnag, gymryd camau rhesymol i ddarganfod a yw cyflogai neu ymgeisydd yn unigolyn anabl.

Cyfraith cyflogaeth

Cyda'r contract cyflogaeth, bydd gwahanol ddarpariaethau cyfreithiol yn berthnasol. Dan Rhan 5 *Deddf Cydraddoldeb 2010*, gwaharddir gwahaniaethu ym mhob agwedd ar gyflogaeth a galwedigaeth gan gynnwys recriwtio a dethol, gan gynnwys hysbysebu swyddi; cadw cyflogeion; dyrchafu a hyfforddiant.

- mae gwahaniaethu uniongyrchol (sy'n cynnwys trin rhywun mewn ffordd lai ffafriol yn uniongyrchol oherwydd eu hanabledd) yn anghyfreithlon
- mae gwahaniaethu sy'n deillio o anabledd (trin rhywun mewn ffordd lai ffafriol nag eraill am reswm sy'n ymwneud â'u hanabledd) yn anghyfreithlon
- disgwylir addasiadau rhesymol ym mhob agwedd ar gyflogaeth, felly mae'n rhaid eu gwneud i amodau gwaith, disgrifiadau swydd, hyfforddiant, dilyniant ac amgylchedd y gweithle er mwyn galluogi neu helpu pobl anabl i gyflawni eu swydd
- mae aflonyddu yn y gwaith yn wahaniaethol
- ni ddylai cyflogwr erlid rhywun anabl neu rywun nad ydynt yn anabl, na'u trin mewn ffordd anffafriol, oherwydd eu bod wedi gwneud honiadau ynghylch gwahaniaethu neu wneud cwyn neu gymryd unrhyw gamau dan y Ddeddf. Gellir cyflwyno cwyn am wahaniaethu i Dribiwnlys Cyflogaeth (Tribiwnlys Diwydiannol yng Ngogledd Iwerddon).